RİSALE-İ NUR'UN HADİS MÜDAFAASI ÜZERİNDEN BAZI DÜŞÜNCE VE TEKLİFLER

Ümit ŞİMŞEK[1]

Öz

Kendisine peygamberinden bir haber ulaşan günümüz Müslümanlarından önemli bir kısmının zihninde hemen bir "acaba?" sorusu beliriyor, haberin doğruluğu hakkında tereddütler haberin peşini hiç bırakmıyor, neye inanıp neye inanmayacağımız konusunda gelgitler yaşanıyor. Bazılarımız daha da ileri gidiyor; haberi kendi aklının ölçüsüyle değerlendirdikten sonra böyle bir hadisin olamayacağı kanaatine varıyor ve peygamberine din öğretmeye kalkışıyor. Böylesi bir ortamda bizde çalışmamızda evvela "ümmetin bugün ıslahının çözümü olarak" gördüğümüz "nübüvvet tavrı" üzerinde durduk. Hadislerin değişmeyen değerine değindikten sonra, neler yapılmamalı ve neler yapılmalı konusunda tekliflerimizi sıraladık.

Anahtar Kelimeler

Hadis müdafaası, Risale-i Nur, ümmetin ıslahı, oryantalizm

SOME THOUGHTS AND RECOMMENDATIONS FROM THE HADITH ADVOCACY IN RISALE-I NUR

Abstract

It is important from today's Muslims that the news of his prophet has reached him a "huh?" question appears immediately in the mind of some part, hesitations about the accuracy of the news, what we believe and what we will not believe There are tides about going on. Some of us go even further; evaluating in own mind after in the sense that such a hadith can not be reached and them prophet is trying to teach religion. When we work in such an environment we have seen the "prophethood attitude" that we first saw as "the solution of the ummah today", we emphasize. After mentioning the unchangeable value of the hadiths, what should not be done and what to do about we list our offers on.

Key Words

Hadith advocacy, Risale-i Nur, improvement of ummah, orientalism

1 İstanbul (umsimsek@gmail.com)
Gönderim Tarihi: 01.05.2018, Kabul Tarihi: 23.05.2018

Hz. Musa'nın kavmi peygamberlerine "Allah'ı gözümüzle görmedikçe biz sana inanmayız" (Bakara 2/55) demiş ve bu yüzden onları yıldırım çarpmıştı. Allah Teâlâ'nın "en hayırlı ümmet" (Âl-i İmrân 3/110) olarak övdüğü ümmeti de aynı duruma düşürmek için gösterilen çabalar, ümmetin tamamında değilse de bir kısmında peygamberiyle ilgili ciddî şüpheler ortaya çıkardı. Kendisine peygamberinden bir haber ulaşan günümüz Müslümanlarından önemli bir kısmının zihninde hemen bir "acaba?" sorusu beliriyor, haberin doğruluğu hakkında tereddütler haberin peşini hiç bırakmıyor, neye inanıp neye inanmayacağımız konusunda gelgitler yaşanıyor. Bazılarımız daha da ileri gidiyor; haberi kendi aklının ölçüsüyle değerlendirdikten sonra böyle bir hadisin olamayacağı kanaatine varıyor ve peygamberine din öğretmeye kalkışıyor.

Vak'alar tek tek incelendiği zaman durumun o kadar vahîm bir şekilde görünmeyeceği açıktır. Çünkü ayrıntılar resmin bütününü dikkatlerden saklamakta, tek bir hadisin metni veya senediyle ilgili olarak ortaya atılan iddiaların etkisini hangi ölçekte göstereceğini kestirmek büyük çoğunluk için kolay olmamaktadır. Bir de bu konudaki iddiaların tamamının yüzyıllar boyunca beşerin en kurnaz beyinleri tarafından tasarlanmış bir disiplin halinde geliştirilen Oryantalizm kaynaklı olduğu dikkate alındığında ümmetin ne kadar ciddî bir tehdit karşısında bulunduğu takdir edilecektir.

Bu durumda her bir iddiayı tek tek ele alarak çürütmek bir yol ise de oyunu hasmın kaideleriyle oynamaktan başka bir anlama gelmeyecektir. Çünkü siz bir iddiayı çürütürken yenisi ortaya atılacak, siz yenisine cevap yetiştirirken onu da yenileri takip edecek ve bu iddiaların her biri –ne kadar mukni şekilde cevaplandırılmış olursa olsun– insanların zihinlerinde birer iz bırakacaktır. Ayrıca kitle iletişim araçları ve özellikle sosyal medya kanalıyla hızla yayılan iddialardan her birinin peşine bir araştırmacı hassasiyetiyle düşüp de işin aslını doğru kaynaklardan tahkik etmek, herkesten beklenecek bir şey değildir.

1. Nübüvvet Tavrı

Bu problemin tek bir çözümü varsa, o da "Bu ümmet önceden neyle ıslah olduysa şimdi de onunla ıslah olur" diyen İmam Malik'in gösterdiği çözümdür. Ve bu ümmet, ilk Sahabîlerden bugüne kadar bu sayede "asla dalâlette ittifak etmeyen"[2] bir ümmet olagelmiş ve "en hayırlı ümmet" sıfatına liyakatini bilfiil ispat etmiştir. İşte o çözüm "nübüvvet tavrına teslimiyet"ten ibarettir.

Nübüvvet tavrına teslimiyet Sahabenin en önemli özelliğidir; zaten bu yüzden Cenab-ı Hak Resulüne bizi değil de onları muhatap etmiştir. Kur'ân-ı Kerim'in pey-

2 İbni Mâce, "Fiten", 8.

gambere itaati Allah'a itaat ile eş tutan emirlerini en güzel şekilde onlar anlamış, anladıkları gibi yaşamış ve bu sayede hak dini daha sonraki nesillere hiç bozulmadan ulaştırabilmişlerdir. Sonraki nesiller de bugüne kadar hiç kırılmayan bir çizgi halinde, nübüvvet tavrına tam bir teslimiyet içinde öncekilerden aldıkları emaneti bugüne kadar ulaştırabilmişler, bu arada "Ümmetim dalâlette ittifak etmez" hadis-i şerifinin en parlak şahitleri olan ilimleri, bilhassa usul ilimlerini tedvin ederek nübüvvet tavrını sahih bir şekilde koruyabilmişlerdir.

Nübüvvet tavrı hayatın bütün alanlarını kaplayan ve his tavrı, kalb tavrı, akıl tavrı gibi bütün tavırlara dosdoğru istikameti gösteren mutlak tavırdır. His tavrının gösterdiği şeyi akıl tavrı denetler ise de en nihayetinde akıl tavrı da nübüvvet tavrına tâbi olmalı, onun terbiyesi altında kıvamını bulmalıdır. Zira akıl bizi nübüvvet tavrına ulaştırmak için vardır yoksa onun yerini almak için değil.

İ'lem: Dallı budaklı, meyveli bir ağacın canlılığını, yemişini ve kuvvetini anlamak için ona iki şekilde bakılır.

Birisi: Kök tarafından bakmaktır ki, bu kolay, basit, doğru ve sağlam bir bakıştır.

İkincisi: Meyvelerin ve dalların tarafından bakmaktır ki, birinci yoldan hariç bir şekilde sadece bu taraftan bakış, sonu dalâletlere varan sakat bir yoldur.

Bunun gibi İslâmiyet de kökleri semâda, dalları kesret ufuklarına yayılmış bir ağaçtır ki onu tanımak için iki bakış açısı ve onun dairesine girmek için iki yol vardır:

1. 1. Birinci Nazar

Aslının bulunduğu taraftan bakıştır. Köklere kadar uzanmayı başaran bir bakış orada büyük bir havuz görür ki sâfi kaynağı vahy-i mahzdır. Oradan âfâkî ve enfüsî âyetler sağıldıkça havuz da büyür. Meyvelerin can suyu ve gıdası bu mümteziç havuzdan gelmektedir. Bu durumda meyvelerden bir tanesinin canlılığını ispat etmek onun diğer kardeşlerini ispat için kâfidir. Hatta o tek meyvenin canlılığı bütün ağacın canlılığına delâlet eder. Onun için bir meyvenin canlılığını ispat etmek pek kolaydır; sadece onun ağaçla irtibatlı olduğunu görmekle pek çabuk bu neticeye varılabilir.

Meyvenin canlılığının iptali ve yok olması ise zor ve uzun bir iştir. Onun ağaca bağlılığı devam ettiği müddetçe böyle bir şey mümkün olmaz. Ve o ağacı kökten söküp atmadıkça da o meyveye hayat akıtan kaynağı kurutmaya kimsenin gücü yetmez.

Şu nazar velev meyveler arasında kuru ve cansız bir taneye rastlayacak olsa bile "Bu dışarıdan girmiştir" diye hükmeder ve onun ölümünü haricî sebeplere havale eder.

Bu bakış iman ve İslâm nazarının tâ kendisidir, nübüvvet tavrına teslim olmuş dosdoğru ve kolay bir bakıştır. Allah'ım, bizi bu nazarla rızıklandır ve onun üzerinde sabit kıl!

1. 2. İkinci Nazar

Dalâletlerin kaynağı ve ıztırapların madeni olan sakat bir bakıştır; meyvelerin tarafından, tenkit nazarıyla bakar. Bu bakışta ağaç ve meyveler arasındaki irtibat kaybolduğu için her bir meyvenin canlılığı ve tadını ayrı ayrı ispata ihtiyaç vardır. Ve tek bir meyveye gıda maddelerinin ulaşmasını ispat etmek dahi pek zordur çünkü bu kadarı dahi ağacın bütün aslının birden muhtaç olduğu şeye ihtiyaç gösterir. Meyvelerin zevali ve yok olması ise en küçük bir sebebe bakar ve pek çabuk olur. Bu bakış meyveler arasında cansız ve kuru bir taneye rastlayınca onu ağacın aslının ölümüne havale ediverir. Allah bizi şu nazardan korusun! Ancak bu nazar birinci nazara tâbi olursa o zaman güzeldir, nefsin tatmini için bir vesile olur.[3]

2. Hadisin Değişmeyen Değerleri

İslâm'ın müntesiplerinden tam bir teslimiyet istemesi mahiyetinin gereğidir. Çünkü o, insanları gerek fert gerekse toplum olarak yaratılış amaçlarına uygun bir seviyeye yükseltmek ister. Eğer "İnsanlar kendi akılları ve hür iradeleriyle karar versinler; dinin onlara sunduğu çözümlerden uygun bulduklarını alsınlar" denecek olursa, ortaya çıkacak olan sonuç aşağı yukarı bizim bugünkü halimizdir. Tam bir teslimiyetle Allah'ın Resulüne (asm) tâbi olmanın sonucu ise bütün bir İslâm medeniyetidir ve bu medeniyet de varlığını ilk asır Müslümanlarının nübüvvet tavrına teslimiyetine borçludur. Sahabîler Allah'tan ve Resulünden (asm) gelen emirler arasında akla uyan-uymayan ayırımı yapmadıkları gibi, o gün için akla uygun görünmeyen hükümlerin doğruluğundan emin olmak gibi bir gayret içine de girmiyorlardı. Meselâ o gün için makul olan şey savaşmayan kimseye mirastan pay vermemek idi. Ama Kur'ân-ı Kerim kadına da mirastan pay ayırınca o zamanın Müslümanları hiç tereddütsüzce buna uydular, bu emrin nedenini, niçinini araştırmak ihtiyacını hissetmediler. İtiraz edenlere ise cevapları hazırdı ve bütün hayat felsefelerini özetliyordu: "Biz böyle emrolunduk." Bugünün aklına gelince miras konusunda çocuklar arasında cinsiyet ayırımı yapmayı doğru kabul etmiyor ama anneyi mirastan mahrum bırakmayı makul buluyor; yarınki aklın bu konuda ne söyleyeceğini ise kimse bilmiyor.

Mekke müşrikleri bütün ilâhları terk ederek tek bir ilâh ile yetinmeyi makul görmüyordu. Şuayb kavmine göre makul olan şey herkesin kendi malında dilediği gibi

3 Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nurî Tam Tercümesi*, çev. Ümit Şimşek (İstanbul: Nesil Yayınları,

tasarruf etmesiydi ve terazide hile yapmak da bunun şümulündeydi. Lût kavminin makul bulduğu hayâsızlığı bugünün sapık medeniyeti de makul buluyor; bir yandan cinsel sapıklıkları "hastalık" sınıfından çıkarırken diğer taraftan da sapıklığı sapıklık olarak görenleri hasta ilân ediyor.[4]

Nübüvvet tavrının en önemli bir özelliği ilkelerinin değişmezliğidir. Onun fazilet olarak öğrettiği şey her zaman fazilettir; çirkin bularak reddettiği şey de her zaman için çirkin ve merduttur. Beşeriyet tavrında ise böyle bir ayar bulunmaz; bir günün ahlâksızlığı başka bir gün için cesaret, daha başka bir gün için de özgürlük haline gelebilir. Ve bu değişim de genellikle kötülüğün yaygınlaşması istikametinde cereyan eder ve beşeriyeti maneviyatta sürekli bir düşüşe mahkûm bırakır. Eğer dinî konulara yaklaşımda nübüvvet tavrına tam bir teslimiyet olmazsa sürekli olarak değişen telâkkiler burada da tesirini gösterecek ve her zamanın keyfine uygun inanç modelleri ortaya çıkaracaktır.

2. 1. "Beşer Resul" Kavramı!

Zamanımızda bazı ilâhiyat mühendisleri tarafından sıkça seslendirilmeye başlayan "beşer resul" kavramı her ne kadar Kur'ân'da birçok defalar tekrarlanan bir deyime dayanıyorsa da[5] asıl maksadından çok uzak bir yönde kullanılan ideolojik bir slogan özelliğini taşımakta ve Hz. Peygamber'in (asm.) söz ve davranışlarındaki her türlü olağan üstülüğü reddederek başarılarını bütünüyle şahsî zekâ ve tedbirine bağlamakta, böylece ortada teslim olunacak bir nübüvvet tavrı bırakmamaktadır. Kur'an araştırmaları yapmak üzere kurulmuş bir merkezin ilk yayınları arasında müsteşrik Montgomery Watt'ın iki ciltlik "siyer"ini almış olması bu bakımdan dikkat çekicidir. Bu kitabı başından sonuna kadar okuyan birisi hiç şüphesiz Hz. Peygamber'in (asm) dehâsına karşı büyük bir hayranlıkla dolacak ancak bu hayranlık İlâhî takdire ve Peygamberimiz'in (asm) mazhar olduğu ve Kur'ân-ı Kerim'de de bir kısmına sarih bir surette atıfta bulunulan İlâhî inayete hiçbir yer bırakmayacaktır. Bedir ve Uhud savaşlarını anlatan bölümlerden aldığımız şu ifadeler bu hususu açıklıkla ortaya koymaktadır:

"Hz. Muhammed, Kureyşlilerle karşılaşmak amacıyla bir sefer düzenlemiş olmamasına rağmen, şartların Müslümanların lehine olduğunu görünce, saldırmaya istekli olduğu izlenimini uyandırmıştı. Şans Bedir'de savaşmaktan kaçınmasını zorlaştırdı-

2006), 114.

4 Bkz. Ümit Şimşek, "Batı Medeniyeti Sapıklığı İşte Böyle Akladı", 23 Mayıs 2018 tarihinde erişildi. http://yazarumit.com/bati-medeniyeti-sapikligi-boyle-akladi; Ümit Şimşek "Homofobi Tabiri Nasıl İcad Edildi?", 23 Mayıs 2018 tarihindede erişildi, http://yazarumit.com/homofobi-tabiri-nasil-icad-edildi.

5 Misal olarak bkz. İsrâ 17/93-94.

ğında –ya da başka bir deyişle Ensârı savaşmaya ikna etmesine yardım ettiğinde– soğukkanlılığını korudu ve en iyi şekilde fırsatı değerlendirdi. (...) Zafer Medine'de, Hz. Muhammed'in belki de son birkaç ayda herhangi bir şeyi başaramayacakmışçasına kötüleşmekte olan konumunu önemli ölçüde güçlendirmişti. (...) Hz. Muhammed bazı sıkıntıları bertaraf etmek için zafer coşkusunu kullandı. (...) Böylece Hz. Muhammed'in başlıca rakibi olan Abdullah bin Ubey, muhtemelen 700 kadar müttefikini kaybetmiş oldu.

Bununla beraber, savaşın en önemli sonucu, Hz. Muhammed'in kendisinin ve yakın ashabının peygamberlik görevine olan inançlarının pekişmesiydi. Zorluk ve eziyet yıllarından ve Medine'de işlerin iyi gitmediği düşünülen sıkıntılı aylardan sonra bu şaşırtıcı zafer gelmişti. Bu, ümitsizlik zamanlarında onlara dayanak olan imanın intikamıydı. Tabii olarak bunu mucizevî bir şey olarak, Kur'an'ın belirttiği üzere (8:17) Allah'ın işi olarak kabul ettiler: 'Sen öldürmedin, Allah öldürdü, attığın zaman sen atmadın, Allah attı...'"[6]

"Bedir'den sonra, mü'minler arasında, askerî üstünlüklerine dair büyük bir güven patlaması olmuştu. Kur'ân'ın 8:65. âyeti mü'minlerin genel tavırlarının bir tasviri olarak kabul edilebilir:

'Ey Peygamber, inananları savaşa teşvik et. Sizden sabreden yirmi kişi olursa, iki yüz kişiye üstün geleceklerdir ve sizden yüz kişi olursa inanmayanlardan bin kişiye üstün geleceklerdir.'

Mekkelilerin karşısına çıkma konusundaki tereddüdünden de anlaşılacağı üzere, Hz. Muhammed şüphesiz burada bir mübalâğanın olduğunu anlamıştı. Ancak Kureyşlilerin öteden beri gelen şöhretlerini dengelemek ve Müslümanların morallerini güçlendirmek için muhtemelen böyle konuşmanın gerekli olduğunu hissetmişti. Kur'ân'ın 3/126. âyetinde zımnen ifade edilen şey de (her ne kadar esas kastedilen meleklerin [gönderilmesine dair] vaad olsa da) bu olabilir:

'Allah onu size yalnızca güzel bir haber [büşra, müjde] olarak kıldı ki kalpleriniz böylelikle huzur bulsun.'"[7]

2. 2. Bediüzzaman'ın Öngörüsü

Bugün Hz. Peygamber'e (asm) rol biçme derecesine kadar varmış bulunan çabalar henüz hissedilmeyecek seviyede iken Bediüzzaman Said Nursî'nin bu sonucu gördü-

6 William Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, çev. Süleyman Kalkan (İstanbul: Kuramer, 2016), 36-37.

7 Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, 48.

günü telifatından anlıyoruz. İlk dönem eserlerinden *Muhakemat*'ta "sevr ve hût" hadisini incelerken bahsin en başında "Evvelâ teslim etmiyoruz ki hadistir; zira İsrailiyatın nişanı vardır"[8] kaydını düşen Bediüzzaman aynı konuyu Yeni Said dönemi eserlerinde ele alırken böyle bir kayda yer vermemiştir.[9] İnançları temelden zayıflamış bir toplumda velev haklı bir sebeple bile olsa bir hadis-i şerif hakkında zaaf ifade eden herhangi bir söz veya davranışın hadise karşı güveni sarsmak için çaba gösterenlere yardım anlamına geleceği yolundaki pek haklı endişelerinin onu böyle bir tercihe sevk ettiği açıktır.

Bütün hayatını iman dâvâsına adayan Bediüzzaman herhangi bir hadis-i şerifin –velev zayıf bile olsa– inkârını bir iman-küfür meselesi olarak görür. Âhir zaman hadiseleriyle ilgili bir kısım müteşabih hadislerin inkâr edilme ihtimali onu Beşinci Şua adlı eserini yazmaya sevk etmiştir. Bediüzzaman maruz kaldığı baskıların başlıca sebeplerinden birini teşkil eden bu eseri "avâmın imanlarını şüphelerden ve müteşabih hadisleri inkârdan kurtarmak"[10] için telif ettiğini söyler. Bugünkü ilâhiyat mühendisliğinin başlıca hedeflerinden birini âhir zaman hadislerinin teşkil ettiğini ve bu hadisler üzerinden Hz. Peygamber'e (asm) yeni bir rol biçmek için çalışılmakta olduğunu dikkate aldığımızda Üstad'ın bu endişelerinde ne kadar haklı olduğunu anlayabiliyoruz.

2. 3. On Dokuzuncu Mektup

Bediüzzaman'ı Peygamberimiz'in (asm) mucizelerine dair On Dokuzuncu Mektub'un telifine sevk eden başlıca saikin de hadis müdafaası olduğunu söylemek herhalde mübalâğa olmayacaktır. Çünkü eserin muhtevası Risale-i Nur'un genel çizgisinden farklı olarak rivayetlere ve olağan üstü hadiselere dayanmaktadır. Ancak rivayetlerin tamamı Peygamberimiz'den (asm) bize ulaşan rivayetlerin sıhhatini ispat gayesine yönelik delillerle ve gayet sağlam bir muhakeme örgüsüyle desteklenmiştir. Eser en başında Risalet-i Muhammediye'yi (asm) harikulâde bir mantık silsilesi içinde altı cümle ile ispat etmekte[11] daha sonra da her vesileyle zikredilen rivayetlerin hangi yollardan ve ne tür incelemelerden süzülerek bize geldiğini ve bunlara yalan karışmasına imkân bulunmadığını gösteren bilgiler verilmektedir. Öyle ki On Dokuzuncu Mektub'u başından sonuna kadar dikkatli bir şekilde okuyan bir kimsenin sağlıklı bir hadis usulü eğitimi almışçasına bir şuura sahip olacağını söylemek mübalâğa olmayacaktır.[12]

8 Bediüzzaman Said Nursi, *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 2* (İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1996), 2002.
9 Bkz. Nursi, *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 2*, 148, 629-30, 884, 981, 1134.
10 Bediüzzaman Said Nursi, *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 1* (İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1994), 1026, 1028.
11 Nursi, *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 1*, 387-388.
12 Bkz. Nursi, *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 1*, 387-447.

Hadis müdafaası açısından Risale-i Nur Külliyatı dikkatli bir şekilde incelendiğinde önümüze sağlam bir yol haritası çıkarmanın çok güç olmayacağını tahmin ediyoruz. Bu cümleden olarak yapılabilecek şeyler ve –en az onun kadar önemli bir konu olan– nelerin yapılmaması gerektiği hususunda bazı tesbitlerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

3. Neler Yapılmamalı?

3. 1. Hadisçinin Dili

Hadisle ilgili problemler hadislerin inkârından ibaret değildir. İnternete düşen ve ışık hızıyla yayılan birtakım uydurma rivayetler yahut yanlış yorumlar gibi problemler de hiç şüphesiz bu sahadaki sıkıntılar arasındadır. Ancak bunlar cehaletten kaynaklanan ve bilgiyle giderilebilecek problemlerdir. Tamamen giderilemediği durumlarda da bu problemlerin imanı tehlikeye düşürecek boyutlara ulaşması pek nadir olarak beklenir. Lâkin bugün hadislerin inkârı diğer bütün problemleri gölgede bırakacak kadar vahim bir problem olarak önümüzde durmaktadır. Ve bazen hadisle ilgili problemleri dile getirirken veya izale etmeye çalışırken kullanılan dil hadislere karşı topyekûn bir güvensizliğin kökleşmesine sebebiyet verebilir. Meselâ bir rivayetin zayıf veya mevzu' olduğunu dile getirirken kullanılacak olan kullanılan tabirler, zihinlerde "hadis" ile beraber "zayıf, mevzu', uydurma" gibi kavramları da komşu olarak yerleştirecek, belki de kökleşmesine hizmet edecek, bu da insanların işittikleri her hadis-i şerifle beraber zihinlerinde önce belli-belirsiz, sonra da gittikçe kuvvetlenen soru işaretlerinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanacaktır. Şu pasajda kullanılan ve en hafif tabiriyle "özensiz" olarak niteleyebileceğimiz dilin doğurabileceği sonuçları tahmin etmek zor olmayacaktır:

Allah Resûlü'nün (asm) örnekliği ve ona itaatin gerekliliği noktasında sınırlar belirlenirken onun asıl vazifesinin yaratılışın nasıl başladığını (bed'ü'l-halk) ve nasıl biteceğini (kıyamet) bildirmek değil yaratılmışların hidayet ve saadetiyle ilgili esas ve prensipleri bildirmek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. O takdirde Hz. Peygamber'in (asm) büyüklüğü sineğin kanadında tespit ettiği antimikropta değil kızgın çölün bereketsiz toprağında meydana getirdiği toplumun dinamiklerinde ve o toplumu tezkiyesinde yani her türlü mânevî mikroptan nasıl arındırdığında aranacaktır. Onun örnekliği ve rehberliği acve hurmasının hangi hastalıklara şifa olduğunu tespitte değil hastalıklı kalpleri nasıl tedavi ettiğinde belirginleşecek ve onun bedenleri tedavi eden biri (tabîbü'l-ebdân) olmayıp ruhları ve kalpleri tedavi eden bir doktor (tabîbü'l-kulûb) olduğu bilinecektir. Hatta onun örnekliği ve rehberliği doğru anlaşıldığında büyüklüğü, Burak ile semaya nasıl yükseldiğinde (urûc), yedi kat gökte nasıl

dolaştığında değil aşağıların aşağısına yuvarlanmış insanlığı yüksek değerlere nasıl kavuşturduğunda, getirdiği değerlerin insanlığın süflî bir hayattan ulvî bir hayata yükselişi için nasıl mi'rac vazifesi gördüğünde aranacaktır.[13]

Resulullah'ın (asm) hadisleri hakkındaki kanaatleri böyle bir üslûpla beslenen okuyucunun yarın kendisine acve hurması yahut Mi'rac ile ilgili olarak peygamberinden bir haber ulaştığında bunu nasıl bir güvensizlikle karşılayacağını tahmin etmek güç olmasa gerektir. Üstelik bu paragrafın girişinde bir de "Allah resulünün örnekliği ve peygambere itaatin gerekliliği konusunda sınırların belirlenmesi" gibi bir ifade yer almıştır ki bu ifade aynı bahsin biraz öncesinde geçen "Hz. Peygamberin tebliğle mükellef olmadığı alanları mutlak itaat konusu olarak görmeyen sahabe-i kiram"[14] ifadesini takip etmektedir. Oysa Kur'ân-ı Kerim Peygamberimiz'in (asm) örnekliğini sınırlamadığı gibi[15] pek çok âyetinde peygambere itaati emrederken de hiçbir yerde buna sınır getirmemiş, bilâkis Peygamber aleyhissalâtü vesselâmın bize her verdiğini almayı ve her yasakladığından da kaçınmayı[16] açık ve kesin bir şekilde emretmiştir. Yukarıdaki bahiste söz konusu edilen iki vak'adan biri Bedir Savaşı'nda ordunun mevzileneceği mevki ile ilgili olarak bir Sahabînin Peygamberimiz'e (asm) farklı bir teklif sunması ve onun da bunu kabul etmesi; diğeri ise Berîre adındaki kadının ayrıldığı kocasına tekrar dönmeyi teklif eden Peygamberimiz'e (asm) "Bu bir emir mi ya Resulallah?" diye sorduğunda Efendimiz'in (asm) "Emir değil, sadece aracılık yapıyorum" cevabını vermesinden sonra kadının "Benim ona ihtiyacım yok" diyerek kocasına dönmeyi kabul etmemesidir. Kolayca anlaşılabileceği gibi bu vak'aların ikisinde de bir emir yoktur; emir olmadığı için itaatten veya itaate sınır getirmekten de söz edilmesi hiçbir suretle mümkün değildir. Zira itaat ancak bir emir ve yasağın olduğu yerde söz konusu olabilir. Hatta bu hadisler biraz dikkatle okunduğunda bunların birincisinden "istişarelerde ehil kimselerin delile dayanan görüşlerine uymak", ikincisinden de "Allah'ın eş seçimi gibi kişinin özgür iradesine bıraktığı konulara başkalarının müdahale etmemesi gerektiği" gibi dersler çıkarmak mümkündür ve bunlara da itaat gereklidir. Sözünü ettiğimiz bahsi kaleme alanlar gerçi bu mânâları da kastetmiş olabilirler ancak kullanılan dilin okuyucuyu nasıl bir sonuca yönlendireceğini hesaba katmak da yazarın sorumlulukları arasındadır; söz konusu Allah'ın Resulü (asm) olduğunda ise bu sorumluluk, ihmali son derece ağır sonuçlar doğuracak bir görev halini alır.

13 *Hadislerle İslâm*, c. 1 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012), 499.

14 *Hadislerle İslâm*, 498.

15 Bkz. Ahzâb 33/21.

16 Bkz. Haşir 59/7.

Özensiz dil kullanımına verilebilecek bir başka örnek de bazı hadislerden söz ederken sanki beşerî bir hukuk belgesinden söz ediyormuşçasına kullanılan "bağlayıcı değil" gibi ifadelerdir. "Doğru bir şey nasıl yanlış anlatılır?" diye sorulacak olsa verilecek en güzel cevap herhalde bu olurdu; zira bu ölçüye vurduğunuzda Sünnet-i Seniyye'nin büyük kısmı "Uyulmasa da olur" sınıfına girecek ve Müslümanların hayatında Hz. Peygamber'in (asm) rolü hiç hükmüne düşecektir. Aynı hakikatin sorumluluğunu müdrik bir kalem tarafından doğru bir şekilde nasıl dile getirildiğini görmek için bir de şu ifadelere bakalım:

"Sünnet-i Seniyyenin her bir nev'ine tamamen bilfiil ittibâ etmek, ehass-ı havassa dahi ancak müyesser olur. Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkast, taraftarâne ve iltizamkârâne talip olmak, herkesin elinden gelir. Farz ve vâcip kısımlara zaten ittibâa mecburiyet var. Ve ubudiyetteki müstehap olan Sünnet-i Seniyyenin terkinde, günah olmasa dahi, büyük sevabın zayiatı var. Tağyirinde ise büyük hata vardır. Âdât ve muamelâttaki Sünnet-i Seniyye ise, ittibâ ettikçe, o âdât, ibadet olur. Etmese itab yok; fakat Habibullahın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifadesi azalır.

(...)

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın Sünnet-i Seniyyesinin menbaı üçtür: akvâli, ef'âli, ahvâlidir. Bu üç kısım dahi üç kısımdır: ferâiz, nevâfil, âdât-ı hasenesidir.

Farz ve vâcip kısmında ittibâa mecburiyet var; terkinde azap ve ikab vardır. Herkes ona ittibâa mükelleftir.

Nevâfil kısmında, emr-i istihbâbî ile, yine ehl-i iman mükelleftir; fakat terkinde azap ve ikab yoktur. Fiilinde ve ittibâında azîm sevaplar var. Ve tağyir ve tebdili bid'a ve dalâlettir ve büyük hatadır.

Âdât-ı seniyyesi ve harekât-ı müstahsenesi ise, hikmeten, maslahaten, hayat-ı şahsiye ve nev'iye ve içtimaiye itibarıyla onu taklit ve ittibâ etmek gayet müstahsendir. Çünkü her bir hareket-i âdiyesinde çok menfaat-i hayatiye bulunduğu gibi, mütâbaat etmekle, o âdâb ve âdetler ibadet hükmüne geçer."[17]

Özetle: Hadis aleyhtarı kampanyaların ve özensiz dil kullanımının neticesi olarak bugün "hadis" düğmesine bastığınızda zihinlerin birçoğunda "hadis" lâmbasıyla birlikte "acaba?" lâmbası da yanmaktadır. Oysa bu düğmeye bağlı olarak yanması ge-

17 Nursi, *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 1*, 610, 612.

reken lâmbalar "hikmet,[18] muhabbet,[19] itaat"[20] gibi lâmbalardır. Bunu sağlayacak vasıtaların başında da lisan gelir.

3. 2. Hadis-Sünnet Ayırımı

Hadis ve Sünnet kelimelerinin mânâları üzerinde çok söz söylenmişse de, bugün büyük ölçüde yerleşmiş olan anlayış, "hadis" kelimesiyle Peygamberimiz'in (asm) sözlerini, "sünnet" kelimesi ile de takip ettiği yolu ve sürekli davranışlarını ifade etmek şeklindedir. Ancak bunlar aynı varlığın iki yüzünden ibarettir ve birbirinden ayrı telâkki edilemezler, bilâkis birbirlerini açıklarlar. Meselâ bir hadis-i şerifte geçen bir emir veya yasak ifadesinin özel bazı durumlarla sınırlı bir ifade mi yoksa genel bir kural mı olduğunu Resulullah'ın (asm) sünneti bize açıkladığı gibi; birtakım davranışlarının mânâ ve hikmetini de bazen bize onun hadisleri açıklar. Ancak bugün bazılarının hadis-sünnet ayırımı üzerinde sürekli olarak, hatta bazen hiç gereği yokken vurgu yapıp durmalarının bir sebebi vardır ve bu sebep ne hadisin ne de sünnetin aşkından ileri gelmemektedir.

Sünnetin ekserîsi –herkesin bildiği gibi– hayatın ibadetlerle, ahlâk ve davranışlarla ilgili yönleriyle ilgilidir. Bu yönleri de –en azından şimdilik– çok fazla muhalefeti celb eden yönler değildir. Namazını kılan, Allah'ı zikreden, ailesi ve komşularıyla iyi geçinen, kimseye zararı dokunmayan, kendisine karşı işlenen kusurları bağışlayan insanlarla kolay kolay kimsenin problemi olmaz. Fakat Resulullah'tan (asm) bize intikal eden miras ehl-i dünyanın keyfini kaçıracak alanlara hükmetmeye başladığında, birileri de hadisleri ahkâm kaynağı olmaktan çıkarmanın yollarını aramaya başlar. Böylelerinin bir yandan sünneti hepimizden fazla bir hamiyetle savunurken diğer yandan da ümmetin hadislere karşı bugüne kadar gelen yaklaşımını beğenmeyip yeni metotlar geliştirmeye çalıştıklarını görürsünüz. Burada sünnet savunması, hadis mühendisliğini gözlerden saklayan bir örtü işlevini görmektedir.

Oysa bu yolun kendi içinde tezatlar barındırdığı açıktır. En başta sünneti de bize taşıyan hadistir hatta merfu değil mevkuf hadistir. Eğer hadis şüpheyle karşılanacaksa sünnetin ondan daha fazla şüpheyle karşılanması gerekirdi. Lâkin bu tür tezatlar ancak ilim ehli için bir anlam ifade edecek meselelerdir; kamuoyu bir şeylerin farkına varıncaya kadar hadis çoktan devre dışı bırakılmış ve yıpratma sırası sünnete gel-

18 Sünneti "hikmet" olarak niteleyen âyetler için bkz. 2/129, 151, 231; 3/164; 4/113; 62/2.

19 "Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha yakındır" (Ahzâb 33/6); "De ki: Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın" (Âli İmrân 3/31).

20 Bkz. 3/32, 132; 4/13-14, 59, 64, 80; 5/92; 8:1, 20, 24, 46; 9/71; 24/51-52, 54; 33/33, 71; 47/33; 48/17; 49/14; 58/13; 64/12.

miş olur. Sünnet de devre dışı bırakıldıktan sonra Kur'ân'ı istediği gibi yorumlamak ve birbirinden farklı yüzlerce dini ondan çıkarmak zor bir iş midir? Unutmayalım ki hadis de birden bire tenkitlerin hedef tahtası haline gelmedi. Ondan önce âlimleri, müçtehidleri, mezhepleri, Tâbiîn ve Sahâbeyi hedef tahtası yapan savaşlar yaşandı; bunlar yeteri kadar yıpratıldıktan sonra sıra hadisleri tartışmaya geldi. Bugünlerde ise mütevatir hadisler kurcalanmaya başlamış bulunuyor ve maskeler birer birer kenara atılıyor. İşte bu sebepten hadis ve sünnet kavramları üzerinde konuşurken bu iki kavramı, birbirini takviye edecek şekilde takdim etmenin ve aralarındaki farkı abartmamak gerektiğini düşünüyoruz.

3. 3. Horoz Dövüşlerinden Uzak Durmak

Medyada cereyan eden tartışmalara hiçbir surette iştirak edilmemelidir. Bu tür tartışmalara katılmak tahribat bakımından çok işe yarar ise de tamirat konusunda fayda vermezler. Çünkü varlıklarını ratinge, rating de gerilime borçludur. Eğer bu programlar problem çözmüş olsaydı, rating düşer ve programın varlık hikmeti de kalmazdı. Resulullah'ın (asm) hadisi horoz kavgalarına malzeme teşkil etmekten en uzak şey olsa gerektir. Aslında bu tür programları seyretmenin de ciddî bir sorumluluk teşkil edebileceği dikkate alınmalı ve insanlara anlatılmalıdır. Çünkü programlar varlıklarını seyircilere borçludur; bu gerçek de âyet-i kerimedeki şiddetli tehdidi hatıra getirmektedir:

Kitapta Allah size şunu da indirmişti: "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut alaya alındığını işittiğinizde, onlar başka bir söze dalıncaya kadar onlarla beraber oturmayın. Yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Allah ise münafıkları da, kâfirleri de hep birlikte Cehennem'de toplayacaktır" (Nisâ 4/140).

Buna karşılık konuyu tartışma değil de müzakere seviyesinde ele alan ve art niyetli ve şöhret meraklısı kimselere iltifat etmeyen ciddî programların iyi planlanmış, uzun vadeli bir yaygın eğitim seferberliği çerçevesinde olumlu neticeler vereceğinde şüphe yoktur.

4. Neler Yapılmalı?

4. 1. Kur'ân'ı Biraz da Hadisçilerden Dinleyelim

Bugün Kur'an hakkında konuşanlar arasında fizikten felsefeye kadar hemen her sahanın adamı vardır; ortada sadece hadisçiler yoktur. Oysa Kur'ân-ı Kerim mü'minler arasında ortaya çıkan problemlerin çözümünü sünnete havale eder.[21] Hz. Ömer

21 Bkz. Nisâ 4/65.

(ra) de Kur'an ile karşımıza çıkacak kimseleri sünnetle köşeye sıkıştırmamızı söyler ve "Çünkü" der, "Sünnet ehli Allah'ın kitabını en iyi bilen kimselerdir."[22]

Herkes Kur'an ile ortaya çıkarken hadisçilerin bundan geri kalması hadis açısından ciddî bir kayıp ortaya çıkarmaktadır. Çünkü hadisle meydana çıkıldığında çağrıya cevap verecek olanlar zaten hadisin kıymetini bilen kimselerdir. Kur'an'ı kalkan yaparak aldatılmış ve hadise karşı bir güvensizlik içine girmiş bulunan kimselere işin doğrusunu anlatmak için Resulullah'ın (asm) ilmine vâris olan kimselerin bu işe el atması gereklidir.

Bunu söylerken her âyeti mutlaka bir hadisle açıklamak gibi bir yolu kastetmiyoruz. Genelde hadise karşı pozitif bir yaklaşım Resulullah'a (asm) ait olan her şeye karşı bir muhabbetli bakış gönüllerde tesirini yavaş yavaş gösterecektir. Hadis karşıtı kampanyaların insanları avladığı en zayıf damar olan egoya karşı mücadele vermek gerçekten dünyanın en zor işidir. Ne yaparsanız yapın altı yüz sayfalık bir kitap okumakla dinin ve dünyanın bütün problemlerini çözdükten başka ümmetin bu kadar zamandır en güvenilir kaynak olarak bildiği eserlerde bir bakışta düzinelerce mevzu' hadis avlama becerisi kazanmış kimseleri bütün bu kazanımlarından (!) vazgeçmeye kolay kolay iknâ edemezsiniz. Ancak hadisçilerin elindeki imkân bundan daha büyüktür: İnsanlar ile Resulullah (asm) arasında bir muhabbet bağı kurduktan sonra gönülden gönüle akması mukadder olan nübüvvet feyzinin, nübüvvet tavrına tam bir teslimiyeti husule getirmek için kâfi olduğu görülecektir.

4. 2. Hadisi Bugüne Taşıyanlar

Hadislere başka şeyleri karıştırmak isteyenlerin yüzyıllar boyunca faaliyette oldukları ve başvurmadık yol bırakmadıkları bir gerçektir. Fakat bunun kadar gerçek olan bir başka şey daha vardır: Hadisçiler de bu tür gayretler karşısında boş durmamışlar ve bütün dünyaya parmak ısırtacak bir maharetle doğruyu yanlıştan ayıracak yöntemler geliştirmişlerdir. Hadisleri gözden düşürmeye çalışanların öne sürdükleri bilgiler bu iki gerçekten sadece birincisidir. Manzarayı tamamlayacak olan ikinci büyük gerçek hakkında da kamuoyunun bilgilendirilmesine ihtiyaç vardır. En başta sözünü ettiğimiz On Dokuzuncu Mektup bu konuda güzel bir yol açmıştır. Gerek bu eserde temas edilen hususları ayrıntılandırmak suretiyle gerekse daha başka çalışmalarla hadis-i şeriflerin bize kadar hangi usullerle ve kimlerin çabalarıyla bize kadar ulaştıkları, doğruyu yanlıştan ayırmak için bugün elimizde bulunan kıstasların hiçbir endişeye yer bırakmayacak bir kifayette bulunduğu anlatılmalı, bugünün or-

22 Dârimî, "Mukaddime", 17:121.

tamında peygamberinin nasihatlerine ulaşmak isteyen kimselere bunun emin yolları gösterilmelidir.

4. 3. Ümmetle Beraber Olmak

Hadislerle ilgili konuların bize ulaşıncaya kadar her asırda bu ümmetin ittifakına mazhar olmuş bulunduğu dikkatten uzak tutulmamalıdır. Bu ümmetin Sahabeye, hadis âlimlerine, hadis kitaplarına (bilhassa Buharî ve Müslim gibi eserlere) karşı tavrı da ümmetin büyük çoğunluğunun ittifakına mazhar olmuş hususların arasında belki de başındadır. Ümmetin ittifakına dair şu uyarıların ilk olarak hatırlanacağı bir yer varsa o da hadislere karşı ümmetin ve ümmetten ayrılanların tavırları olsa gerektir:

"Doğru yol kendisine açıkça belli olduktan sonra kim peygambere muhalefet eder ve mü'minlerin yolundan başka bir yol tutarsa, Biz de onu yöneldiği yola sevk eder ve Cehennem'e süreriz. Gidilecek ne kötü bir yerdir orası!" (Nisâ 4/115)

"Ümmetim (veya ümmet-i Muhammed) asla dalâlet üzerinde birleşmeyecektir. Allah'ın eli cemaat üzerindedir; ayrılan da Cehenneme ayrılmış olur."[23]

"Ümmetim dalâlette birleşmez. Onun için, bir ihtilâf gördüğünüzde sevâd-ı a'zama [büyük çoğunluk] tâbi olun."[24]

"Kim cemaatten bir karış ayrılacak olursa, boynundan İslâm bağını çıkarmış olur."[25]

4. 4. İlâhiyatçılar Göreve

Başta Resulullah'ın (asm) sünneti olmak üzere dinî konularda kamuoyunu sağlıklı bir şekilde aydınlatmaya fazlasıyla yetecek bir birikim ilâhiyat camiasında mevcuttur ancak bu birikimin halkla buluşturulması gerekmektedir. Akademisyenlerimizin önünü açacak, onları bir araya getirecek, birikimlerini eserlere dönüştürecek Kur'an ve hadis halkaları, kitaplar, süreli yayınlar, sesli-görüntülü yayınlar, eğitim programları gibi organizasyonlar bu çerçevede düşünülebilir.

4. 5. Oryantalist Kaynaklar

Bugünün hadis inkârcıları her gün yeni bir iddiayla ortaya çıkıyor görünseler de aslında hiçbirisinin yeni bir şey söylediği yoktur ve olması da mümkün değildir. Onların tekrarladıkları daha önce Oryantalistler tarafından ortaya atılmış iddialardan iba-

23 Tirmizî, "Fiten", 7.
24 İbni Mâce, "Fiten", 8.
25 Ebû Dâvud, "Sünne", 26, 27.

rettir. Bu konuda yapılacak uzun soluklu bir karşılaştırma çalışması ortaya ilgi çekici neticeler çıkaracaktır: filân hadis inkârcısının söylediği söz şudur; filân müsteşrikin söylediği söz de şudur gibi.

4. 6. Cemaatler ve Kuruluşlar Arası Dayanışma

Hadis müdafaası konusunda muhtelif cemaatler ve sair topluluklar arasında bir işbirliği, en azından bir haberleşme zemini kurulabilir. Bu haberleşme zemini yapılan çalışmaların bütün taraflara duyurulmasını temin ettikten başka birbirlerinin çalışmalarından haberdar olma ve faydalanma yolunu açar; böylelikle herkesin emeğinden daha fazla netice alınmasını sağlayacağı gibi emek israfını da önleyebilir. Bu işi kolaylaştırmanın en önemli şartı bütün toplulukların hadis müdafaasını her şeyden üstün ve öncelikli görmesidir.

4. 7. Muhaddisât

Hindistanlı âlim Muhammed Ekrem Nedvî'nin kadın hadisçileri içine alan kırk ciltlik ansiklopedisi geçmişte olduğu gibi belki ondan daha güçlü bir şekilde bugün de kadınların hadis konusunda büyük hizmetlerinin geçebileceği ümidini vermektedir.[26] Yazar bu çalışmasını anlatırken "On yıldan fazla zaman boyunca 8 binden fazla muhaddiseye ait bibliyografik bilgileri toplayabilmek için pek çok malzemenin içine daldım. Bunlardan hiçbiri aile hayatını küçümseyerek bu dairedeki görevlerini ihmal etmediği gibi erkeklerden aşağı görülüp dışlanmamış, yetenek sahibi olup fırsat bulduğunda aile hayatının ötesinde topluma karşı hiçbir görevinin bulunmadığı düşüncesine kapılmış değildi"[27] diyor. Bugünün aşırılıkları arasında bocalayan insanlara muhaddise ninelerimizin bir numune teşkil edeceği inancındayız.

26 Tafsilât için bkz. Ümit Şimşek, "Kadın Muhaddisler 40 Ciltlik Ansiklopediye Sığmadı", 23 Mayıs 2018 tarihinde erişildi. http://yazarumit.com/kadin-muhaddisler-40-ciltlik-ansiklopediye-sigmadi.

27 Mohammad Akram Nadwi, *al-Muhaddithat*, (Oxford: Interface Publications, 2007), xi.

Kaynakça

1. *Hadislerle İslâm*, c. 1 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012.

2. Nadwi, Mohammad Akram. *al-Muhaddithat*. Oxford: Interface Publications, 2007.

3. Nursî, Bediüzzaman Said. *Mesnevî-i Nurî Tam Tercümesi*, çev. Ümit Şimşek (İstanbul: Nesil Yayınları, 2006), 114.

4. ____. *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 1*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1994.

5. ____. *Risale-i Nur Külliyatı Cilt 2*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1996.

6. Şimşek, Ümit. "Batı Medeniyeti Sapıklığı İşte Böyle Akladı". 23 Mayıs 2018 tarihinde erişildi. http://yazarumit.com/bati-medeniyeti-sapikligi-boyle-akladi;

7. ____. "Homofobi Tabiri Nasıl İcad Edildi?". 23 Mayıs 2018 tarihinde erişildi, http://yazarumit.com/homofobi-tabiri-nasil-icad-edildi.

8. ____. "Kadın Muhaddisler 40 Ciltlik Ansiklopediye Sığmadı". 23 Mayıs 2018 tarihinde erişildi. http://yazarumit.com/kadin-muhaddisler-40-ciltlik-ansiklopediye-sigmadi.

9. Watt, William Montgomery. *Hz. Muhammed Medine'de*. çev. Süleyman Kalkan. İstanbul: Kuramer, 2016.